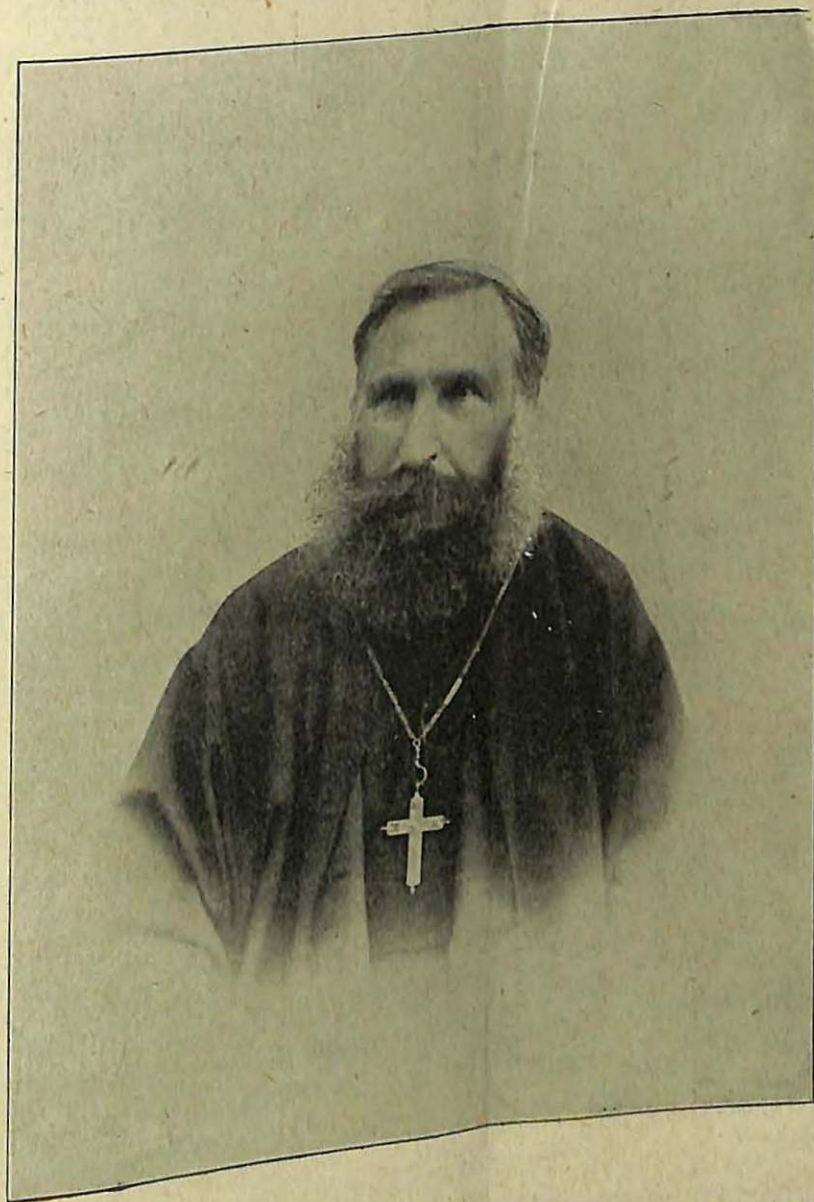

ԳԵՐ. ԻԳՆԱՏԻՈՍ Վ. ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ
Ընդհ. Արքայ Ս ի ի թարեան Մխարանութեան ի Ս. Ղազար:

ՀԱՆԳԻՍՏ

Գ Ե Ր . Ի Գ Ն Ա Տ Ի Ո Ս Կ Ի Ի Ր Ե Ղ Ե Ա Ն Ի

ԸՆԴՀ. ԱՐԲԸՀՕՐ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ ԱՐՔԵԳԻՍԿՈԳՈՍԻ ՏՐԱՅԱՆՈՒԳՈԼՍՈՅ

Հետագիրը կը գործէ Վենետիկէն Ս. Լազարոս Մխիթարեան Միաբանութեան Գեր. Արքայօր Իգնատիոս Կիւրեղեանի մահը, համակելով խոր սգով քոյր Միաբանութիւնս: Սգակից մեր սիրելի հարազատաց՝ Թանկագին Կորստեանս համար, կ'աղերսենք Բարձրեալէն երկնածիր մխիթարութիւն որբացեալ Միաբանութեան, եւ կը մաղթենք արժանքնտիր յաջորդ մը Մխիթարայ Աթոռին վրայ, առաջնորդելու Միաբանութեան ի բարին եւ ի բարգաւաճումն:

Գեր. Իգնատիոս Կիւրեղեան ծնած է Տրապիզոն Կիւրեղեան ազնոական ընտանիքէն, 1833, Փետրուար 14ին: Իբրեւ զաւակ մեծատուն ծնողաց կ'ընթերցէ մանուկէն քննոյշ դաստիարակութիւն մը. տակաւին նորաքոյս մատուցած փառք կը զարթնուի իւր մէջ նուիրուելու Աստուծոյ ծառայութեան Մխիթարեան յարկին տակ: Հ. Ներսէս Սարգիսեան, որ Հայաստան կատարած գիտնական ճանապարհորդութենէն վերադարձին կը գտնուէր Տրապիզոն, քաջալեր կ'ըլլայ միայն անոր տարբեր ցանկութեան եւ մանուկէն Կիւրեղեան իւր ձիով՝ դէպ ի Վենետիկ: Հոս, Ս. Լազարոս միայնաբանի մէջ սկիզբ կ'ընէ կրթական ուսմանը եւ յառաջագոյն քայլերով կ'աւարտէ դպրոցական ընթացքը, Բագրատունէն, Հիւրիփոզեանց եւ Ալիշանի օրով:

1854 Յունուար 17ին կը ձեռնադրուի քահանայ եւ կ'իջնայ ընթիշ գործնական ասպարէզ: 1868ին կը կարգուի Մոռաւո-Ռաֆայէլեան Վարժարանի օգնական-տեսուէ՝ իբրեւ աջակից Հ. Ղ. Ալիշանի. չորս տարի վերջը (1872) իւր ուսոյ վրայ ծանրաբեռնուած կը զգայ անբող տեսչութիւնը, բայց Կիւրեղեան չի վեհել իր: Իր Դաստիարակի ըստ եւ ողջամիտ գաղափարներովը հիմնական բարեփոխութեան կենթարկէ Վարժարանին ներքին կարգերը եւ համապատասխան երրորդական կրթական ծրագրին բարձրացնելով Վարժարանին

1752-21

ռաւոյնական մակարդակն՝ զարգացման նոր շրջան կը բանայ գիտութեան անձնատուր ուսանողաց: Իր տեսչութեան օրով կը սկսին արդէն յաճախել Վարժարանին շրջանաւարտ սաներն Պաշտօնայի Համալսարանը:

Իւր քաղցրահամքոյր անձնաւորութիւնն, առաքինի ընթացքը, կատարաւարական շնորհքն, զոր հանդէս կը բերէ տեսչութեան շրջանին, կ'առթէ ընդհանուր հիացում:

1876, Ապրիլ 11ին կը վախճանի Մոռաւո-Ռաւիայեղեան Վարժարանի յարկին տակ Գեր. Գեորգ Հիւրմիզեան, Միաբանութեան Ընդհ. Արքանայր. նոյն տարին՝ Օգոստոս 2ին Միաբանութեան Ընդհ. Ժողովն կ'ընտրէ ընդհանրական Արքանայր զԿիրեղեան, որ քիչ յետոյ Ս. Գաբէն կ'անուանուի Արքեպիսկոպոս Տրապանոպոլսոյ (20 Մայիս 1877):

Իրեն Ընդհ. Արքանայր Գեր. Կիրեղեան իւր ձեռքին մէջ ունէր Միջնական Միաբանութեան դէկը, բայց աչեկոծ ծովու վրայ տակաւին: Դժուարին օրեր անցողցած էր Միաբանութիւնը Հիւրմիզեան Արքանայր վերջին տարիները: Կիրեղեանի շուտով կը յաջողի տակաւն Միաբանութիւնը խաղաղութեան նաւահանգիստն հանել: Իմաստուն Դատաւարակին եւ սիրելի Հովհաննէսեան շուրջն կը հաւաքուին Միաբանութեան կարող ուժերը, եւ Միջնական տունը կը անդրի եռանդանայից դէպ ի բարգաւաճում:

Կիրեղեանի գլխաւոր ուղարկութիւնն կ'ուղղուի ընդարձակել Միաբանութեան գործունէութեան ապարեզը: Մոռաւո-Ռաւիայեղեան եւ Բերայի Միջնական Վարժարաններու կից հետզհետեւ կը հիմնուին Զաղիեղոնի, Պարտիզանի, Տրապիզոնի, Մոշի եւ Սիմֆերոպոլի դպրոցները:

Միւսմամանակ կը նուիրուի բարեօրէն եւ աւելի անքայտ հիմերու վրայ դնելու Միաբանութեան տնտեսականը: Նոր կարծածներ կը գնէ. եւ Ս. Զեմնի մէջ Միաբանութեան հովատուն ամբարանոց մը կը ստանայ, որ ապա իւր սիրելի առանձնարանն կ'ըլլայ ծերութեան օրերուն:

Ազգային գրականութիւնն, որ իւր մախորդաց օրով Ս. Հազարու մէջ ստանձին փայփայանքի առարկայ էր, նաեւ այժմ կը մշակուի մասնաւոր ուղարկութեամբ: Կիրեղեան սնած եւ դաստիարակուած Բագրատունեան դարուն, քաջաւեր եւ մեկեմաւ կը կանգնուի ազգային գրականութեան մշակման: Իւր խրատասանքով կը ձեռնարկէ Հ. Ալիշան Հայաստանի տեղագրութեան. եւ ետեւէ ետեւ շոյս կը տեսնեն Շիրակ, Սիսուան, Այրարատ եւ Սիսական: Բազմալեզան կը շարունակէ իւր հրապարակագրական գործունէութիւնը, Գեղոսնիս կ'արթնցնէ ազգին մէջ գեղարուեստական, արուեստագիտական, մամուլն հետզհետեւ հրապարակ կը հանէ մատենագրական, արուեստագիտական, աշխարհագրական եւ պատմական գրութիւններ, եւ Ալիշանի անունն կից կը սկսին փայլիլ Սուրբեան, Զարբանեղեան, Սարգիսեան,

Քաջոնի, Թորոնտան, Տիրոյեան, Հագոնի, Հագիկեան, Երեմեան... որոնք Միջիթարեան պարծանքներն էրընան:

Ինքնին ծերունագարդ Առաջնորդն սիրահար գրական աշխատութեանց՝ յատկապէս եկեղեցական երաժշտութեան, 25 տարիներու քրտինքով կը մաքրէ կը գտէ դարերու աղմատութիւնէն Շարահանոցն հիմնուած հնագոյն գրչագիրներու վրայ, եւ հրապարակ կը հանէ Շարահանոցն եւ Ճաշոցը մաքուր տպագրութեամբ ի գործածութիւն (1898—1904). իր հայկական երաժշտութեան հմտութեան կը պարտիւր այն ընտիր յօդուածներն Բագմաշեպի մէջ (1900—1904), որոնք կու տան մեզի յարգի Լուսաբանութիւնն եւ հայկական խագից վրայ: Կիրեղեանի անունը սիրելի է բարեպաշտից՝ անեւ «Յառիտենական առած», աղօթագրքի թարգմանութեամբ:

Կիրեղեանի օրով մեծափառ տօնաց Միջիթարեան Սիւրբանութիւնն իւր գոյութեան 200 ամեայ տարեդարձը (1901). եւ ինքնին բազմամեայ Արքանայրն աղթեց իւր Որդոց այլ եւ այլ անգամներ ուրախութիւնը տօնելու իրենց շօր եւ Հովհաննէսին Բանանայութեան եւ Արեւիկոպոսութեան յոբելեանները:

Կիրեղեան անունն Վենետիկի Միջիթարեան Սիւրբանութեան պատմութեան մէջ պիտի մնայ անմահ: 45 ամեայ բեղուն գործունեութեամբ ընդարձակ գրութիւն վր բացած է անհիւս հոն, ուր ինքն կը ներկայանայ մեղի նորիտու Միւրբանութեան ներքին զարգացման. իսկ Սիւրբանութեան զարգացումն ի ներքուստ ոչ այլ ինչ է, բայց եթէ ոյժերու կենդրոնացումն, որուն ներգործական կայողութիւնն կ'արտայայտուի առ արտաքին գործունեութեամբ: Եւ Միջիթարեան Սիւրբանութիւնն Կիրեղեանի արքայութեան արտայայտեց այս գործունեութիւնը թէ դպրոցական եւ թէ մատենագրական ասպարէզներու վրայ այնքան յաջող եւ այնքան փայլուն կերպով: Եթէ այս գործունեութիւնն միշտ հաւասար արագութեամբ եւ հաւասար ուժով շրջագար, այն ժամանակի եւ պարագաներու արդիւնքն է անշուշտ. ոչ ծառն ամեն տարի հաւասար կշռով մրգաշատ է եւ ո՞ր կեանքի իւրաքանչիւր հատակն հաւասար կորովով առեղծագործող:

Կեանքի բարձրագոյն տարիքի մէջ 89 ամեայ՝ բեղուն գործունեութեամբ եւ ակադէմիկ մեծամեծ արդեամբք կը վախճանի Կիրեղեան ի Ս. Զեմն իւրակերտ հովանոցն մէջ, Դեկտեմբեր 1ին:

Յիշատակ արդարոց օրհնութեամբ:

Խմբագրութիւն «Հանդիսի»: